

KIS-466 – Gl. figure

(GE – 01 10 94 – 12 02 95)

Diazez steriegezh puilh ar Gl. *figure* zo keal an “arvez gweledel”, an holl gemeradurioù o tisoc'h eus ar c'heñverioù diseurt etre an “arvez”-se hag ar pezh a ambreder drezañ; en un doare, emañ eno diwan ar gevenebiezh etre *derc'helezh* ha *gwerc'helezh* pe, gant gerioù eeunoc'h, etre ar pezh a zo da welout hag ar pezh a zo da gaout : al ledenn wenn du-hont zo ur stêr, nemet e ve feilhennoù mezell o c'holeiñ ur park nevezhadet ; ar groaz war ar banell a ro da c'houzout ez eus ur c'hroazhent kant metr pelloc'h; ar groaz war ar chupenn a verk emañ ar chupenn en-dro d'ur beleg ; ar groaz war an daolenn etre daou niver a dalvez ar sammadur anezho. Gant ar skouerioù-se ez anad troioù disheñvel evit a sell ar pell emañ ar pezh a zo da welout diouzh ar pezh a zo da gaout, etre *derc'h* ha *gwerc'h* : e tro al ledenn wenn, emañ an *derc'h* “peg” ouzh ar *gwerc'h*, en arun gantañ ; e tro ar banell hent, ez eus etrezo ur pellder en egor (pe en amzer ar blenier – evezhiomp neuze e ro an *derc'h* ur gemennadenn n'eo ket hepken da anaout, met ivez d'ober) ; e tro ar groaz war ar chupenn, ez a kemplezh ar c'heñver pa verzher ennañ ur meni gweltre : emañ an *derc'h* (ar groazig vetal) er werc'helezh alvezel, endra emañ ar *gwerc'h* (belegiezh douger ar chupenn) en *derc'helezh* (un *derc'helezh* arbennik avat dre berzh he c'heñverioù gant ur werc'helezh diskleriet trehontel ambredet gant ar feiz) ; e tro ar groaz etre an daou niver, emañ ar c'heñver etre *derc'h* ha *gwerc'h* treuzdouget er-maez eus ar werc'helezh alvezel e-barzh ar werc'helezh jedoniel, hag e c'hoari *derc'h* ar groaz er werc'helezh jedoniel un daou roll, evit a sell anaout hag ober, heñvel ouzh daou roll ar groaz war ar banell hent er werc'helezh alvezel.

KEAL AR FIGURE ER BREDEROURIEZH

Ar geriadurioù Prederouriezh a ya dre un hent all evit despizañ ar Gl. *figure*. Foulquié, da skouer, goude degas da goun orin latin ar ger er verb *ingere* "mezellañ, stummañ, neuziañ, faltaziañ, ober neuz", a ra div gevrenn eus e gemeradurioù :

A. – Ar *F* evel elfenn deskrivañ pe, oc'h adkemer an troiennoù diaraok, an *derc'h* hep pellder diouzh ar *gwerc'h* : "Stumm diavaez, neuz an traezoù, kefluniad un tesk ergorennoù difiñv pe war fiñv; ent dibarek, dremm an den."

Er gevrenn-mañ e renk Foulquié pezh a anver er Boelloniezh klasel *figures du syllogisme*, eleze an doareoù disheñvel da stignañ an tribarr.

B. – Ar *F* evel elfenn *derc'hennañ*, eleze an *derc'h* gant pellderioù diseurt diouzh ar *gwerc'h*. Renkañ a ra aze kenderc'hadoù an arz, ar skiant, ar gravez, an hud, h.a. Teir rann a zistag :

B1. – Lunioù ar Ventoniezh e kement ma *terc'hennont* an egorennoù divvent pe deirment. Anat eo e chom forc'hellek an despizadur : hag emañ an *derc'h* o *terc'hennañ* ar *werc'helezh* alvezel pe o teskrivañ ur *werc'helezh jedoniel* ?

B2. – Kendaveeg d'ar goueled, e Bredoniezh ar Furm pergen : al lodenn eus un hollad gweledel o tedennañ ar merzhout pe an emouezañ diwar-goust ar peurrest.

B3. – Neuzennoù an Dareulerezh, eleze an daskemmadoù graet d'ar prezeg war-benn kreskiñ e nerzh eztaoliñ.

KEVATALIOU BREZHONEK AR GALLEG *FIGURE*

Mard eo puilh steriegezh ar Gl. *figure* ez eo puilh ivez geriegezh ar brezhoneg a-dal dezhañ : **lun, neuz, stumm, derc'h, delv, dremm**, h.a.

Ne welan abeg ebet evit dilezel an dibaboù a zo en orin an arverioù a anavezomp : "**neuz** ur wezenn", "(**neuz**) **dremm** un den", "**lunioù** ar ventoniezh", "**luniennoù** an tribarr", "**lun, neuz** pe **emframm** ha goueled", "**neuzennoù, luniennoù, trozennoù**, h.a. an dareulerezh", "**gouezvoud** ar vamm er Bredelfennerezh", h.a.

Koulskoude e karfen reiñ *neuz* (!) hag unvander d'ar stervaoù-se dre genderc'hel gant an dezrann boulc'het e derou an notenn-mañ ha korvoñ an termen **derc'h**.

Kemeromp tudenn Caliban krouet gant Shakespeare. Ne c'haller ket lavarout ez eo bet graet adal netra ; kenkoulz all ne oufed he intent evel deskrivadur un den gwerc'hel ; d'ar muiañ e welfed enni ur genaoadenn diwar elfennoù a-strew en denelezh werc'hel. Bezet pe vezet, ne vern pe wrizioù e ve bet dezhañ er werc'helezh, an **derc'h** Caliban eo a ro dezho dalc'h hag unded ha gantañ e piaouomp an araez da

zistreiñ dezho ha d'o sklaeriañ : an **derc'h** eo a bourchas amañ louereded d'ar **gwerc'h**. E galleg e komzer eus “ la *figure* de Caliban ” hag e Br. ez eo ar c'hevatal rik lavarout “ *derc'h* Caliban ”. Gant Césaire ez eo bet kemeret *derc'h* Caliban da argelañ an henvroiz du mac'homet gant an alouberion wenn. Kenkoulz all en en lakafed da argelañ ar baganiezh naturelour o kilhourziñ ouzh an diwrziennadur, ouzh an hontwrziennadur eus den e deodyezh er yezh skrivet : “ A'z pezh koun da lemel e levrioù da gentañ, rak hepto ned eo nemet ul louad evel don ” (Arvest III, rann ij.)

Un arver eus ar Gl. *figure* a gaver ivez e geriennoù evel : “ une grande *figure* de la Renaissance ”. Nes eo ar c'hemeradur d'an hini kent, nemet amañ n'emañ ket ar **gwerc'h** a-strew nag o tennañ e unded hag e louereded eus an **derc'h**. E gwir n'eus pellder ebet etre **gwerc'h** ha **derc'h**, en arun emañ an daou : ur *werc'henn* ez eus o vezañ *derc'henn* anezhi he-unan. Ken ez eo kevazas lavarout e Br. : “ Un *derc'h* bras (pe : ur *pennderc'h*, ur *bonderc'h*) eus an Azginivelezh ”.

Ur c'hemeradur all eus ar Gl. *figure* zo en deologiezh kristen pa intent tudennoù ha darvoudoù yuzev evel “ kentskeudennoù ” eus tudennoù ha darvoudoù an Aviel : da skouer, “ aberzh ” Izaak o reiñ kel eus aberzh Jezuz. Ar c'heñver zo ur meni diougan, n'eo ket dre al lavar, met dre an ober, an dezerc'hañ. Diwar batrom Br. *diougan* ha hep gwallegañ ar c'hempazh, e kinnigan ur Br. **diouzerc'hañ** (Gl. *figurer*, *préfigurer*). Tennañ a ran an evezh war ar Br. *gouzerc'hañ* "lakaat da vont dindan un *derc'h* lavaret"; sk. : “ *Gouzerc'hañ* paper d'ober ur c'haier ” (Gl. *façonner*). Mar lavarar : “ Izaak *diouzerc'h* (Gl. *préfiguration*) Jezuz ” pe : “ Aberzh Izaak *diouzerc'h* aberzh Jezuz ”, e kenoter keal an *diougan* hogen, ouzhpenn ar rakkemenn dre ar gerioù, ez intenter ivez ur c'hentañ stummañ, evel un divrazañ benet e danvez an istor. Emañ ental an termen **diouzerc'h** o tiraer, en tu all da dachenn an arouez, tachenn ar gouez ; en e bar, ez empleg ar c'heñver etre **derc'h** ha **gwerc'h** ur pellder amzerel hag ur gemennadenn evit a sell anaout hag ober.

E-lec'h all (KIS-409, La-09, pp. 441-442) e'm eus bet tro da venegiñ ur c'hemeradur disheñvel, nes evelkent, eus Br. **derc'h** – **Derc'h** kentoc'h hervez ar boaz erbedet da lakaat ar bennlizherenn pa reer anv eus an *ΔΙdeva* blatonek. An **Derc'h**, hervez ar prederour henhellazat, zo *pimpatrom trabedel* traoù ar bed. Evel dre heklek outañ e reer eus “ **derc'h** Caliban ”, “ **derc'hoù** bras eus an Azginivelezh ” *pimpatromoù bedel*, lennegel hag istorel.

Un notenn a vo ivez da ouestlañ da studi un domani all eus arver ar Gl. *figure* hag e zeveradoù *figuration*, h.a. en Anadennoniezh, e skridoù ar prederour iwerzhonat

Richard KEARNEY pergen. E KIS-359, La-09, pp. 75 hh. e'm boa distrouezhet un dachenn all eus arverioù Gl. *figure, figuré, fiction*.